

Consumer Affairs Victoria » Resources and education » Other languages » Consumer Affairs Victoria – Karen » Avoiding scams – Karen

Avoiding scams - Karen

ဟားဆိုးတၢ်ကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်လၢတၢ်ကမၤန့ၢ်န့ၢ်န့ၣ်န့ၣ်

တၢ်တၢ်ကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်တခါအံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤန့ၢ်တၢ်တခါလၢပုၤလၢတပလီၤပဒိအသးတဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်န့ၣ်ကစၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤလၢအဟားကူၣ်တရံးတၢ်တဖၣ်အံၤစူးကါလီၤတဲစိ,လီၤပရၢ,ဆၢလီၤပျံၤကစီၣ်ဒီးလံာ်ပရၢတဖၣ်လၢကဆဲးကျိးပုၤအဂီၢ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဖီလံာ်တဖၣ်အံၤကမၤစၢၤန့ၢ်ဒ်သိးန့ၣ်ကသ့သ့ညါမၤနီၣ်ဒီးဒိသဒါလီၤနသးကသ့အဂီၢ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်လၢတၢ်ထီၣ်ထံၤထီၣ်

ပုၤလၢအဟားကူၣ်တရံးတၢ်တဖၣ်အံၤဆၢယီၤန့ၢ်န့ၢ်လံာ်ပရၢလၢအလီၤကလံာ်စၢၤနီၣ်တဘျ့, လီၤပရၢ,ဆၢလီၤပျံၤကစီၣ်မ့ၢ်တၢ်ရ.လီၤမုၢ်လီၤတၢ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤကရၢအပုၤလၢတဲဘၣ်န့ၣ်လၢနမၤန့ၢ်န့ၢ်ဒ်သိးန့ၣ်လီၤ.ခိၣ်ဖးတဖၣ်ကမ့ၢ်ဝဲကျိၣ်စ့,တၢ်လဲၤဟားကသ့ၣ်ကသီလၢန့ၣ်သဘျ့အဂီၢ်,လီၤတဲစိလၢအဟံၤထီၣ်သိးခါခါအံၤတဖၣ်မ့ၢ်န့ၣ်ကပုၤ.တၢ်အဂီၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ခးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.လၢနကလဲၤဟံးန့ၢ်ခိၣ်ဖးတဖၣ်အံၤအဂီၢ်,အဝဲသ့ၣ်ကတဲန့ၣ်လၢအဆိကတၢ်န့ၣ်ကဘျၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ခိတၢ်သ့မ့ၢ်အဘျးအလဲ,မ့ၢ်မ့ၢ်ယုၤန့ၣ်လၢနကဆၢန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်တၢ်နီၣ်ကစၢ်နီၣ်ဂံၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၤပနီၣ်လၢတၢ်ကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ပၣ်ယုၣ်...

- ခိၣ်ဖးအံၤမ့ၢ်ထဲတၢ်ထီၣ်ထံၤထီၣ်မ့ၢ်တၢ်ပြၢလၢနတန့ၣ်လီၤတခါ.
- အဝဲသ့ၣ်ကမၤနဆဲးကျိးနီၣ်ဂံၢ်တခါမ့ၢ်ဆၢလီၤပရၢယုၣ်ဒီးန့ၣ်ကစၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်
- န့ၣ်ကဘျၣ်ဆၢယီၤအဘျးအလဲမ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်တၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်လၢနကဒီးန့ၢ်ခိၣ်ဖးအဂီၢ်
- လံာ်ပရၢတၢ် (PO) တလၢနီၣ်ဂံၢ်,လီၤပရၢအမံၤအသ့ၣ်မ့ၢ်မိၤဘဲလံာ်နီၣ်ဂံၢ်ဒ်ကမ့ၢ်တၢ်ဆဲးကျိးအဂီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်(ကျိၣ်နီၣ်ဂံၢ်တပၣ်ယုၣ်ဘဲဘၣ်).

တၢ်ကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်ဘၣ်ပးဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်က့ၤစ့လၢတၢ်ခိတၢ်သ့အဖီခိၣ်

ပုၤကူၣ်ကဘျးကဘျၣ်တၢ်ဖိတဖၣ်ဟံးမၤအသးဒ်အမ့ၢ်ပုၤဟဲလၢပဒိၣ်ပၢပြးအအိၣ်,လၢစ့တၢ်မ့ၢ်မ့ၢ်ကရၢတဖုလၢတၢ်သ့ညါပးကဲအိၣ်တၢ်ဒီးတဲန့ၣ်လၢနန့ၣ်ကမၤအိၣ်-ဘၣ်ဆၣ်အဆိကတၢ်န့ၣ်ကဘျၣ်ဟ့ၣ်ဆိစ့လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်အဘျးအလဲန့ၣ်တခါခါလၢနကမၤန့ၢ်က့ၤစ့အဝဲအံၤအဂီၢ်လီၤ.ပုၤလၢအဟားကူၣ်တရံးတၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်တဲစိကိးန့ၣ်လၢကျိၣ်စ့လၢနဒီးန့ၢ်လၢပဒိၣ်အိၣ်တဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်န့ၣ်တပုၤထီၣ်ဘးဘၣ်,မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤသဟီၣ်အလုၢ်အပုၤ.န့ၣ်ဟ့ၣ်ပိၣ်အိၣ်အယိမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တခါလၢနကဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤစ့လၢတၢ်ကဟ့ၣ်လိးက့ၤန့ၢ်အဂီၢ်လီၤ.

စုတားစဲ၊ နီတဖျာဉ်ဖျာဉ်၊ မှ်ကျိလဲ၊ ကွင်မှတမ့ပဒိဉ်ကရ၊ တဖဉ်တဆဲးကျိးန၊ င်သိးအံ၊ နီတဘျီ လာကတဲန၊ လာအဝဲသ့ဉ်ကဟ့ဉ်ကဒါက့၊ နစုဘဉ်ဆဉ်နကလိဉ်ဟ့ဉ်ဆိစုဆူအအိဉ်နနီတ ဘျီဘဉ်လီ၊

မုဉ်ခါတၢ်မုဉ်လၢသးဖဲတၢ်ကူဉ်ကဘျးကဘျဉ်

ပုလၢအကူဉ်ကဘျးကဘျဉ်တၢ်တဖဉ်ဆဲးကျိးဒီးပုလၢအကူဉ်ဝဲတဖဉ်လၢမုဉ်ခါအတၢ်သ့ဉ် နံ၊ ဖးသီလိာ်သးအပုဉ်ယဲ၊ သန့အပုတု၊ ပုတဂၤသ့ဉ်ပဉ်သးပဉ်လံတဘျီ၊ အဝဲသ့ဉ်ဟ်လီ၊ ကယံ၊ မှ်နနီဉ်ကစၢ်အဂ့ၢ်အကျိ၊ ခဲလၢဉ်ဆူနလီပရ၊ လီတဲစိတၢ်ဆဲးကျိးတဖဉ်မှတမ့လိပျံတၢ်က စိဉ်တဖဉ်အပု၊ နနီလီ၊ ယံာ်ထီဉ်တစု၊ ပုကူဉ်တရံးတၢ်ဖိတဖဉ်အံ၊ ကရ၊ လိာ်အသးဒီးပုလၢ အကူဉ်ဝဲတဂၤလၢအိန်လဲနံကျိးစးဝဲအဒိဉ်အအါ၊ င်သိးပုကနဒီးအဲဉ်အါအဂီၢ်လီ၊

င်ကဖျါဒ်တၢ်နီကီၢ်အသိးကသ့အဂီၢ်၊ ပုကူဉ်တရံးတၢ်ဖိတဂၤအံ၊ ကတဲထီဉ်န့တၢ်ကတိ၊ ဘဉ် ယးဒီးကလိဉ်ဘဉ်ကျိဉ်စု၊ အါဘျီကမ့ၢ်တၢ်ကတိ၊ င်သိးအဝဲအိဉ်တဆူတချု၊ မှတမ့ၢ်ဟံဉ်ဖိယီဖိ တဂၤကဘဉ်ဒိဘဉ်ထံး၊ မှတမ့ၢ်ကလိဉ်စုဘျီလီ၊ အဂီၢ်သ့ဉ်သ့ဉ်လီ၊ ဝဲအကတီၢ်အံ၊ ပုလၢတၢ် ကူဉ်အါတဂၤဟ့ဉ်လီ၊ ဘျးလီ၊ အသးလံဒီးကတိ၊ အသးလၢကဆုယံ၊ န့အါစုအဂီၢ်၊ ဝဲဟံဉ်ဖိယီဖိဒီးတံ၊ သကိးအဂၤတဖဉ်တဲအါလၢကမ့ၢ်တၢ်ကူဉ်ကဘျးကဘျဉ်ဒ်လိာ်တနာ်ဝဲဘဉ် နနီလီ၊ တု၊ ကျိဉ်စုဘဉ်တၢ်ဆုယံ၊ ခိဖျိလိပျံ၊ မှတမ့ၢ်စုတားလံတဘျီ၊ နကပတုဉ်ဘျီက့၊ အါ ထဲလဲဉ်ဘဉ်ဆဉ်တန့ၢ်လၢဘဉ်လီ၊

ဒီးသဖါလီ၊ နကစၢ်အသး-တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိ၊ အခိဉ်သ့ဉ်လၢအကါဒိဉ်တဖဉ်လၢနကြး သ့ဉ်နီဉ်ထီဉ်

- မှတမ့ၢ်တီဝဲသပုဉ်ကတၢ်ဒီး၊ ကမ့ၢ်ဝဲစဲယဲ၊
- ပလီၢ်သးအခိဉ်ကတၢ်ဘဉ်ယးဒီးလီပရ၊ လၢအယုန့တၢ်တဖဉ်၊ လီတဲစိအတၢ် ဆဲးကျိး၊ မှတမ့ၢ်လံာ်ပရ၊ တဖဉ်လၢအစံးဝဲစုလၢနကြးဒီးန့ဘဉ်အိဉ်မှတမ့ၢ် ပုဘဉ်ဟ့ဉ်နစုအိဉ်တဖဉ်တက့ၢ်
- တဘဉ်ဆု၊ မှတမ့ၢ်နစုတားအဂ့ၢ်အကျိ၊ လၢနကမၤန့စုအဂီၢ်နီတဘျီတဂ့ၢ်
- သမံသမိးလီ၊ တၢ်ဘဉ်ယးနထီဉ်အိဉ်ခါမှတမ့ၢ်နကဘဉ်လဲ၊ ဟံးက့၊ စုလၢနမၤန့၊ အါအဂီၢ်ဒီးသ့ဉ်နီဉ်ထီဉ်တၢ်ဆါတၢ်ပု၊ ခဲအလီၢ်လၢဖိးသဲစးတဖဉ်တယုန့စုအဘျး အလဲလၢနန့၊ ခဲဒီးကဘဉ်လဲ၊ ဟံးန့၊ က့၊ ခိဉ်ဖးအဂီၢ်ဘဉ်လီ၊
- တဘဉ်ဟ့ဉ်တၢ်အလုာ်အပု၊ ခိဖျိစုနဲဉ်လီ (money order) မှတမ့ၢ် ခိဖျိတၢ်ဆုအါလၢလိကျိ၊ တကပ-ထီဘိစူးကါကျဲသန့လၢအပု၊ ဖျးတဘိဒ်သိး စုကဒဲအခးမှတမ့ၢ်ဖုဖု (PayPal) တဖဉ်တက့ၢ်
- ပလီၢ်သးလၢပုဉ်ယဲ၊ သန့ကဘျးကဘျဉ်တဖဉ်လၢအစူးကါဝဲတၢ်ပနီဉ်လီ၊ က်လိာ်အသး ဒီးစုတားမှတမ့ၢ်တၢ်ကရ၊ ကရိလၢဖိးမံသဲစးတဖဉ်စူးကါဝဲအသိးန့မှတသ့ဉ်ညါလီ၊ တၢ်ဘဉ်န့ဉ်၊ ဆဲးကျိးနစုတားမှတမ့ၢ်တၢ်ကရ၊ ကရိတဖဉ်အံ၊ လီလီ၊ လၢနကမၤ လီ၊ တၢ်အါအဂီၢ်တက့ၢ်
- တဘဉ်စူးကါလီပရ၊ အတၢ်ဆဲးကျိးဘျးစဲလၢကဆဲးကျိးမှ်ကျိလဲ၊ ကွင်အလီၢ်တဂ့ၢ်၊ ထီဘိယုထံဉ်န့တၢ်ဆဲးကျိးအတၢ်ဘျးစဲခိဖျိတၢ်ယုထံဉ်ကျဲ (search engine) ဟံးစုနဲဉ်ကျဲတဖဉ်၊ မှတမ့ၢ်တၢ်ကရ၊ ကရိတခါခါလၢအသ ဘျးဒ်အတၢ်တက့ၢ်
- နမ့ၢ်ကတိ၊ ဘဉ်တၢ်ဒီးအါ၊ မှတမ့ၢ်ဒီးန့တၢ်ဟ့ဉ်လၢအအိဉ်သနာ်က့နမ့ၢ်တထံဉ်ဘ ပုတဂၤနီတဘျီဘျီလၢအပု၊ ကွင်န့တဘဉ်ဆု၊ ကျိဉ်စုလၢအအိဉ်နီတဘျီတဂ့ၢ်
- ဒိကန့နဟံဉ်ဖိယီဖိဒီးတံ၊ သကိးတဖဉ်အတၢ်ကတိ၊ ဝဲအဝဲသ့ဉ်မှတဘဉ်ယိဉ်ဘဉ် ဘျီတၢ်လၢနဂီၢ်ခိဖျိနသ့ဉ်ညါပုတဂၤအံ၊ လၢအိန်လဲနံအယံလီ၊

- ပလီနသးလာတၢ်သ့ၣ်နံၤဖးသီမုၢ်ခါအတၢ်ရ့ၤလိာ်မုၢ်လၢသးဖဲအတၢ်ဂီၤတဖၣ် တၢ်သးလိာ်အသးဒီးတၢ်တဲဖျါအဂီၢ်မ့ၢ်တဖၣ်လိာ်ကံၤဒ်သးတၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢလိာ်ပရၢတၢ် ကစီၣ်အပူၤအသးတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဟံးန့ၢ်ဂီၢ်ဝီၤလၢတၢ်ကူၣ်ကဘျဲးကဘျၣ် တဖၣ်အဖီခိၣ်

နမ့ၢ်ဆိမိၣ်လၢပူၤကူၣ်ကဘျဲးကဘျၣ်န့ၢ်တဘျီလံၣ်န့ၣ်,ဆဲးကျိးပူၤတဘျီပီၤလၢပကတီၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးအဂီၢ်အကျိၤတက့ၢ်.ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢနတၢ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်,နက့ၤန့ၢ် ဘၣ်က့ၤနစ့ၤဖျိစ့ၤကွဲးအခးမ့ၢ်တဖၣ်တက့ၢ်အအိၣ်သ့ဝဲလီၤ.

နက့ၤလူၤက့ၤနစ့ၤတခါအံၤမ့ၢ်တန့ၢ်လၢဘၣ်သန့ၤက့ၤအကါဒိၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်လၢနကပတံၤဖျါထီၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးအဂီၢ်ခိဖျိတၢ်ဂီၢ်တၢ်ကျိၤလၢနဟ့ၣ်ထီၣ်တဖၣ်ကမၤစၢၤပုၤဒ်သးပကပတုၣ်ပုၤအဂၤ တဖၣ်ဒ်သးတၢ်သုတလီၤန့ၢ်တၢ်န့ၢ်အီၤအဂီၢ်လီၤ.

ဗုထံၣ်သ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဒ်သးနကသ့ဟးဆဲးတၢ်ကူၣ်ကဘျဲးကဘျၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်ခိဖျိက့ၢ် တၢ်ဂီၤမူၤလၢအမ့ၢ် [Stevie's \(Scam School videos\) ပူၤပုၤတၢ်ဖဲ](#) တဖၣ်အဂီၢ် ဒီး [မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်တဒိၣ်တခံး](#) ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

Last updated: 11/08/2014

© State Government of Victoria (Consumer Affairs Victoria) 2017